کۆڕبەندی ئابوریی داڤۆس ٢٠٢٤.. هیوا ناسیح

کۆڕبەندی ئابوریی جیهانی (WEF) بریتییە لە کۆڕبەندێک یان ڕێکخراوێکی دامەزراوەیی و لۆبیی، لە ساڵی ١٩٧١ لە لایەن ئابوریناسی ئەڵمانی کلاوس شقابەوە دامەزراوە، کاتی خۆی وەک (وەقف)ێک، ڕێکخراوێک یان پلاتفۆرمێکی قازانج نەویست بۆ دیالۆگ لە نێوان کۆمپانیاکانی ئەوروپا دامەزرا، تا لەوێدا سیاسییەکان و ئابوریناسانی ئەوروپا گفتوگۆ لە بارەی گرفت و کێشە دارایی و بازرگانییەکانەوە بکەن، لە پێناو فەراهەمکردنی کەشێکی لێکتێگەشتن لە نێوانیاندا، کە لە بەرژەوەندی ژیان و گوزەران و دارایی خەڵک و دانیشتوانی وڵاتەکانیاندا بێت. بەڵام لە ئێستادا گومان زۆرە کە ئامانجەکەی خۆی پێکا بێت یان تەنانەت لەسەر ڕێبازی خۆشی بەردەوام بێت.

بارەگای سەرەکی ڕێکخراوەکە لە ناوچەی کۆلۆگنییە لە کانتۆنی ژنێڤ، نوسینگەشی لە چەندان شوێنی تری جیهان هەیە وەک لە پەکین، نیویۆرک، سانفرانسیسکۆ و تۆکیو. بەڵام ساڵانە کۆنفرانس یان کۆڕبەندی خۆی لە هاوینەهەواری داڤۆس، کە لە کانتۆنی گراوبیوندن لە نێو شاخەکانی ئەڵپدایە لە سویسرا ساز دەکات، ئەم ڕێکخراوە تا ساڵی ١٩٧٨ ناوی (کۆڕبەندی بەڕێوەبردنی ئەوروپا) بوو، لەو ساڵە بەدواوە بە نێوی (کۆڕبەندی ئابوریی جیهانی) ناسرا. لە ساڵی ٢٠١٥ەوە وەک ڕێکخراوێکی نێودەوڵەتی دانی پێدانراوە. ڕێکخراوەکە خۆی وا پێناسە دەکات، کە ناسیاسیی و بێلایەن و سەربەخۆیە لە رووی ئایدۆلۆجی و بیروبۆچوونەوە. پلەی راوێژکاریی لە ڕێکخراوی ئاشتی و کۆمەڵایەتی سەر بە نەتەوەیەکگرتوەکان دراوەتێ. لە ژێر چاودێریی توندی وەزارەتی ناوخۆی وڵاتی سویسرادا ڕێکدەخرێت.

دروشمی ئەم ڕێکخراوە (بەرەو باشترکردنی رەوشی جیهان)ە. ساڵانە لە مانگی کانونی دووەم یان شوباتدا کۆنفرانسی گشتی خۆی ساز دەکات. کە بە سەدان ڕۆژنامەوان، شارەزای ئابوری، سیاسەتمەدار، هونەرمەند، زانا و کەسایەتی کۆمەڵایەتی و بەناوبانگی جیهانی تێیدا بەشداریی دەکەن. بەشێوەیەکی گشتی باس لە کێشە ئابوریی و سیاسی و کۆمەڵایەتی و تەندروستیی و پیسبوونی ژینگە دەکەن. ئەم ڕێخکراوە ناودارە جیهانییە بەردەوام لە جیهاندا کۆنفرانسی تریش ساز دەکات و بە ڕێکوپێکیش راپۆرت و لێکۆڵینەوە چاپ و بڵاودەکاتەوە.

زۆر جاران لە میانەی سیمینار و کۆڕ و کۆبوونەوەکانی کۆڕبەندەکەدا ڕووداوی گرنگ ڕوویداوە، وەک ساڵی ١٩٨٨ هەردوو وڵاتی تورکیا و یۆنان، کە گرژییەکی سەربازی و سیاسیی زۆر لە نێوانیاندا دروست ببوو، ڕێکەوتنیان واژوو کرد، کە پەنا بۆ شەڕ نەبەن و ململانێکانیان بە گفتوگۆ چارەسەر بکەن، هەروەها ساڵی ١٩٩٢ ئاشتیخوازی ناوداری باشوری ئەفریقا نیلسۆن ماندێللا لەگەڵ سەرۆکی ئەوکاتی حکومەتی باشوری ئەفریقا فرەدریک دیکلێرک بۆ یەکەمجار بە ئاشکرا و لەدەرەوەی ئەو وڵاتە کۆبونەوە. ساڵی ٢٠١٨ش سەرۆکی تورکیا رەجەب ئەردۆگان و سەرۆکی ئیسرائیل شیمعون پیرێز دەمەقاڵێی توند لە نێوانیان دروست بوو، ئەردۆگان وەک ناڕەزایی مێزگردەکەی بەجێهێشت

بەشداربووانی کێن و کێ باربووی دەکات؟

کۆڕبەندەکە لە لایەن نزیکەی ١٠٠٠ کەسایەتی و ڕێکخراو کۆمپیانیا و بانکی جیهانییەوە لە ڕووی ئابورییەوە باربوو دەکرێت. بەشداریی و بە ئەندامبوونی ئەمانە بە ئامانجی بەشداربوونە لە نەخشەدانان و پلانرێژیی بۆ داهاتووی ئابوری و بازرگانی لە سەرانسەری جیهاندا. لە ساڵی ٢٠٠٥ ەوە بەپێی ئابوونەی ئەندامانە بە ٤٢ هەزار و پێنجسەد فرەنکی سویسری (نزیکەی ٥٠هەزار دۆلار) دیاریکراوە، وە بەپێی ئابوونەی بەشداری لە کۆبوونەکانی دیداری سەرۆکەکانیش لە کۆڕبەندەکەدا ٢٥ هەزار فرەنک (٢٩هەزار دۆلار) هەندێک باجی زیادەش دەچێتە سەری، واتە بە گشتی بۆ بەشدارییکردن لە کۆڕبەندەکەدا بۆ کورسییەک پێویستە نزیکەی ٣٠ هەزار دۆلار بدرێت. دیارە هیچ کەسێک لە سەرۆکی وڵاتان داوەت ناکرێن، بەڵکو ئەوە خۆیانن گەر بیانەوێت پێویستە داواکاریی بەشداریی پێشکەش بکەن و ئەم بڕە پارەیە پێشەکی بدەن، ئینجا رەزامەندیی یان داوەتنامەیان بۆ دەنێرن، هەڵبەت ئەم وتەیە بۆ سەرۆکوەزیران یان سەرۆکی هەرێمی کوردستانیش راستە و داوەتناکرێن، بەڵکو داواکاریی بەناویانەوە پێشکەشکراوە و ئەو بڕە پارەیەی بۆ دراوە تا بەشداریی بکات. بەڵام دەکرێت داوەت بۆ کەسایەتییەکی گرنگی جیهانی بنێردرێت، کە لەسەر ئاستی نێودەوڵەتیدا زۆر ناسرا بێت، یان هونەرمەند و کەسانێکی وا کە بیانەوێت پارە بۆ پڕۆژەیەکی خێرخوازیی و مرۆیی ببەخشن.

سەبارەت بە تێچوونی دابنیکردنی ئاساییش و سەلامەتی ژیان و گیانی بەشداربووان کە بەڵ هەزاران کەس دەبن، پارەیەکی زۆر و خەیاڵی سەرف دەکرێت. هەر بۆ نمونە ساڵی ٢٠١٩ حکومەتی سویسرا نزیکەی پانزە ملیۆن دۆلاری لەم بوارەدا سەرفکردوە، کە مەبەست لێی بەکارخستنی هەزاران پۆلیس و سەرباز و هێزی ئاسایشی تایبەتیی و

مەشقپێکراو و هێلیکۆپتەر و ..هتد. بەشێکی ئەم پارەیەش حکومەتی وڵاتەکە دابینی دەکات. بۆ نمونە لە هەر پێنج ڕۆژی کۆنفرانسەکەدا بەردەوام چەندان هێلیکۆپتەری پێشکەوتوو چاودێری شارۆچکەکە و دەوروبەری دەکات.

دیارە وڵاتی سویسرا سودێکی بێ ئەندازە لە سازکردن و بەڕێوەبردنی کۆنفراسی ساڵانەی ڕێکخراوەکە دەبینێت، لە ڕووی برەو پەیداکردن بۆ بازرگانی و گەشتیاریی و پەرەپێدان و ناوبانگ بۆ بەرهەمی وڵاتەکە، کە گەشەیەکی زۆر بە ئابوریی سویسرا دەدات، بۆ نمونە ساڵی ٢٠١٧ ئەم وڵاتە بە گشتی لەم بارەیەوە ٩٤ میلیۆن دۆلار قازانجی کردوە.

بە شێوەیەکی گشتی هەمیشە بەشداربووانی کۆنفرانسی سەرەکی زیاتر لە هەزار ئەندام دەبن، کە نوێنەرایەتی، وڵاتان و ڕێکخراوی ناحکومی و ئاینی و کۆمپانیای میدیایی و بانک و کۆمپانیا بەرهەمهێنەرە جیهانییەکانە لە هەموو بوارەکاندا. هاوکات و هاوتەریبیش دەیان کۆڕ و کۆبوونەوە و سیمینار ساز دەکرێت و لە پەراوێزی ئەمانەشدا چەندان کۆبوونەوە و دیداریی دووقۆڵی و سێقۆڵی و گروپ بە جیاجیا ساز دەدرێت، جا هی کەسایەتییە دیپلۆماتی و سیاسییەکان بن یان خاوەنکار و کۆمپانیاکان.

کۆڕبەندی داڤۆسی ٢٠٢٤

ئەمساڵ کۆڕبەندەکە لە ١٥ تا ١٩ ی کانونی دووەم واتە پێنج ڕۆژ دەخایەنێت و گرنگییەکی تایبەتی هەیە، چونکە پەنجاوچوارەمین ساڵەی سازکردنییەتی. لە کەشێکی ساردی ژێر ٥ پلەی سەدی، کە داروبەرد و درەخت و خانوبەرەکان نیومەتر بەفر دایپۆشیون، لە داڤۆس، کە وەک دەڵێن بەرزترین شارە لە ڕووی دەریاوە لە ئەوروپادا و ئاو و هەوایەکی سازگار و پاکی هەیە، هەر بۆیە بۆتە جێنزرگە بۆ توشبووانی هەندێک نەخۆشی و چەندان نەخۆشخانە و نشینگەی چاکبوونەوە و ئاساییبوونەوەی نەخۆشییەکانی هەناسەدان و پێست و هی تری تێدایە. نوسەری ناسراوی ئەڵمانی هەڵگری خەڵاتی نۆبڵ تۆماس مان کاتێک نەخۆشی سیلی هەبووە و بۆ چاکبوونەوە لەوێ ژیاوە، ڕۆمانێکی بە ناوی (شاخی ئەفسوناوی) لە سەر ئەم شارۆچکەیە و ناوچەیە نوسیوە، لەوێدا باس لەوە دەکات، کە بە هۆی جوانی و ئەفسوناوی ناوچەکە و پاکی ئاووهەواکەی ئەوێ، دەکرێت مرۆڤ دیدێکی تری بۆ ژیان و گەردون هەبێت. جێی باسە منیش کە لەم وڵاتە دەژیم، زۆر جار سەردانی ئەو شارۆچکەیەم کردوە و بە سروشتی ناوازەی ئەو شارۆچکەیە سەرسام بوومە.

کۆڕبەندی ئەمساڵ لە ژێر ناونیشانی (بنیاتنانەوەی متمانە)دا و لە پاڵ نزیکەی ٢٨٠٠ میوان لە سەرۆک و نوێنەرانی کۆمپانیا

جۆراوجۆرەکانی جیهان، نزیکەی دووهەزار کەسایەتی سیاسی و ئابوریناس و خاوەنکاری سەرمایەداری گەورە (بزنسمان) کە ١١٩ کەسیان ملیاردێرن، وە کەسانی تری ناسراو لە سەر ئاستی جیهان بەشداری دەکەن، کە کاریگەری ناوبانگ و کەسایەتییان بۆ سەر سیاسەت و تەکنەلۆژیا و چارەنوسی مرۆڤ و جیهان هەیە. لە نێو بەشداربووانیش ٦٠٠ کەسیان قسەکەر دەبن، واتە وتەیان دەبێت لە کۆڕبەندەکەدا.
وەک حکومەتی سویسرا رایگەیاند، تێچوونی هێزەکانی پۆلیس و ئاسایش و ڕێوشوێنی پاراستنی و هاتووچۆ و گوستنەوەی (بە چوار هێلیکۆپتەر لە فڕۆگەی زویرخەوە بۆ داڤۆس و گەڕاندنەوەی بۆ فڕۆگەکە) بەرزە، کۆبوونەوەی کەسانی زلهێز لە هەموو جیهانەوە ئاڵەنگارییەکی گەورەیە بۆ هێزە ئەمنییەکان. بۆ نموونە سەردانەکانی سەرۆک ڤۆلۆدیمیر زێلێنسکی لە ئۆکرانیا، ئیمانوێل ماکرۆن لە فەڕەنسا و ئیسحاق هێرزۆگ لە ئیسرائیل پێویستی بە ڕێوشوێنی توند هەیە. خاڵی پشکنین و قەناس بەدەست و ناوچەی دژە فڕین و چەند دەیان کیلۆمەتر سیاج تەنها چەند ڕێکارێکن. تا پێنج هەزار کارمەندی سوپا پاڵپشتی پۆلیس دەکەن بۆ ئەو کۆبوونەوە پێنج ڕۆژە. بەپێی ئامارەکانی حکومەتی فیدراڵی، تێچووی زیادەی ئاسایش دەگاتە نزیکەی ٩ ملیۆن فرانکی سویسری (نزیکەی دە ملیۆن و نیو دۆلار)ە.

بابەتەکانی کۆڕبەندی ئەمساڵ چین؟
لە بابەتە گرنگەکانی بۆ ئەمساڵ دانراون باس بکرێن بریتین لە:

- شەڕی ئۆکراینا، زیلنسکی سەرۆکی ئەو وڵاتە دێت و وتاری دەبێت. لە پەراوێزی کۆڕبەندەکەشدا کۆنفرانسێک بە ناوی کۆنفرانسی ئۆکراینا هەر لە داڤۆس ساز دەکرێت. ڕاوێژکارانی ئاسایش لە زیاتر لە ٨٠ وڵاتەوە باس لە داهاتووی ئۆکرانیا و بە ناو فۆرمولەی ئاشتی ئۆکرانیا دەکەن بۆ پلانێکی درێژخایەنی بۆ کۆتاییهێنان بە شەڕی دەستدرێژی ڕووسیا. بەڵام ئەمانە گفتوگۆی ئاشتی ڕاستەقینە نین. چونکە نوێنەری ڕووسیا لەوێ نییە. ئامانجی سەرەکی ئەم کۆنفرانسەش ئەوەیە کە هاوپەیمانەکانی ئۆکرانیا بە یەکڕیزی بمێننەوە.
- ململانێی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست، شەڕی ئیسرائیل-غەززە، هێرشی سەربازی ئەمریکا و بەریتانیا بۆ سەر حوسییەکان، لەمبارەوە سەرۆک کۆماری ئیسرائیل ئیسحاق هێرزۆگ بەشداری دەکات، هەروەها وەزیرانی قەتەر و ئیماراتی یەکگرتووی عەرەبی کە بۆ ناوبژیوان لە ململانێکان دادەنرێت. ئوردن، لوبنان، عێراق و

قۆتێریش یەکی بە وەزیرێک بەشداری دەکەن.

- زیرەکی دەستکرد و ئاڵەنگارییەکانی، چۆن دەتوانرێت ئەو تەکنەلۆژیایە بۆ کاربهێنرێت بۆ سوودگەیاندن بە هەمووان؟ چ یاسایەک پێویستە بۆ بەرەنگاربوونەوەی چ مەترسییەک؟ چ داهێنانێک دەکرێت و چۆن ئەمە دەتوانێت کارلێک لەگەڵ بایۆتەکنەلۆژیادا بکات؟ هەروەها میوانێکیان سام ئالتمانە، کە دامەزرێنەری ڕۆبۆتی چاتە ChatGPT.
- ئەگەری سەرهەڵدانی پەتای جیهانگیری نوێ
- گۆڕانی کەشوهەوا

– هێرشە ئەلەکترۆنییەکان

بەشداربووان کێن؟

سەرۆکی کۆمیسیۆنی یەکێتی ئەوروپا، سەرۆکی نەتەوە یەکگرتووەکان، سەرۆکی فەڕەنسا، سەرۆکوەزیرانی چین لی کیانگ، سەرۆکی ئۆکراینا، سویسرا، ئیسرائیل، ئەرجەنتین بەشداری دەکەن. بەڵام جێگەی سەرنجە ئەمساڵ سەرۆکی ئەمریکا جۆ بایدن وە ڕاوێژکاری ئەڵمانیا بەشداری ناکەن، هیچ کەسێکیش بە نوێنەرایەتی روسیا بەشداری ناکات.

لە بواری ئابورییەوە، بانکدارە ناوەندییەکان – لە نێویاندا کریستین لاگارد لە بانکی ناوەندی ئەوروپا و تۆماس جۆردن سەرۆکی بانکی نیشتمانی سویسرا – هەروەها ١٦٠٠ سەرکردەی بازرگانی باس لە ئاڵەنگارییەکان دەکەن کە ڕووبەڕووی دۆخێکی سەختی ئابووری جیهانی بوونەتەوە، بۆ نمونە: گەشەی مامناوەند، ڕێژەی سوی بەرز، مەترسیی سیاسییەکان، کاریگەرییەکانی دوای پەتای کۆرۆنا و بەرزبوونەوەی قەرزەکان. هەروەها کۆمپانیا تەکنەلۆژییە ئەمریکییەکان نوێنەرایەتییەکی باشیان هەیە: وتاردەران بریتی دەبن لە مارک بێنیۆف، بەڕێوەبەری جێبەجێکاری پسپۆڕی نەرمەکاڵای کۆمپانیا Salesforce، سەرۆکی مایکرۆسۆفت ساتای نادێلا و ئەلێکس کارپ لە کۆمپانیای شیکاری داتاکان Palantir. هەروەها ملیاردێری دامەزرێنەری مایکرۆسۆفت بیل گەیتس میوان دەبێت.

کۆڕبەندەکە دەتوانێت چی بکات؟

لەو کۆبوونەکانی کۆڕبەندەکەدا قسەوباس و گفتوگۆ لەسەر بابەتە ئابورییەکان، هەروەها دارایی جیهان، بازرگانی و کۆمپانیا و بانکەکان، ڕەوشی تەندروستی جیهانی و پەنابەران و ....هتد دەکرێت. هەروەها بابەتەکانی گۆڕانی کەشوهەوا و پاراستنی بایۆلۆژیی

جۆرەکانی روەک و گیانەوەران، لابردنی قەرزە بەرز و درێژخایەنەکان لەسەر وڵاتان، دوورخستنەوەی ئەگەری جەنگی تەکنەلۆژی، دروستکردنی پاراستن و پردی پەیوەندی لە نێوان ملیاران مرۆڤ، چارەسەریی قەیرانە سیاسی و مرۆییەکان و …هتد قسەیان لەبارەوە بکرێت، هەروەها باس لە نوێترین پێشنیارەکان دەکەن بۆ پێشکەوتن لە بوارەکانی ئاسایشی جیهانی، بازرگانی، گەشەی ئابووری، دامەزراندن، پاراستنی کەشوهەوا و سروشت، گواستنەوەی وزە، گۆڕانکاری تەکنەلۆژی، و خۆشگوزەرانی و تەندروستی دەکرێت.

رەخنەگران چی دەڵێن؟

ساڵانە و لە رۆژانی کۆبەندەکەدا لەو کەشە سەرما و سۆڵە و سەختەدا بە سەدان کەس لە چەپەکان و نەیارانی سەرمایەداریی جیهانیی خۆپیشاندان لە نێو شارەکەدا ساز دەکەن. دیارە ئەمان دژی کۆنفرانسەکەن و پێیان وایە کە تەنها سود بە سەرمایەداران و بازرگانان و وڵاتە زلهێزەکان دەگەیەنێت و هەژاری و بێکاری و بێدادی زیاتر لەگەڵ خۆی دێنێت.

رەخنەگرانی کۆبەندی ئابوریی جیهانیی داڤۆس دەڵێن، کە ئەمە تەنها کۆبونەوەی توێژێکی هەڵبژاردەی جیهانە لەسەر ئاستی ملیاردێر و خاوەنکارەکان کە ئابوری و دارایی وڵاتان بەڕێوە دەبەن، بۆ دروستکردنی تۆڕێکی پەیوەندی بۆ بەرژەوەندی خۆیان. زانای ئابوریناس و هەڵگری خەڵاتی نۆبڵ جۆزێف ستیگلیتز کە لەساڵی ١٩٩٥ ەوە بەردەوام بەشداریی ئەم کۆبەندەی کردوە دەڵێت: کۆبەندەکە سەرەڕای زیادبوونی نادادی و نایەکسانی لە جیهاندا و گۆڕانی کەشوهەوا بە هەلپەرستانە بەرەو پێچەوانەی گلۆبالیزەیشن هەنگاو هەڵدەگرێت. ناوبراو زیاتر دەڕوات و دەڵێت (لە کۆبەندی داڤۆسدا باس لە دابەزاندن و کەمکردنەوەی باجی دەوڵەمەندەکان هەروەها نابەرپرسیارێتی بەرامبەر کێشەکانی جیهان دەکرێت).

لە وڵامدا رێکخەرانی کۆبەندەکە دەڵێن کە زۆرێک لە بەشداربووان لە رێکخراوە ناحکومییەکانەوە دێن. هەوەها نوێنەرانی زۆر لە رێکخراوەکانی مافەکانی مرۆڤیش بەشدارن تێیدا. بۆ نمونە رێکخراوی جیهانی (ئۆکسفام)یش کە بۆ نەهێشتنی هەژاری و گەشەپێدانی تەندروستی و زانیاریی لە جیهاندا خەبات دەکات، بەشداری دەکات، کە ساڵانە راپۆرتێک لە سەر دۆخی نایەکسانی و بێدادی و هەژاری لە جیهاندا بڵاودەکاتەوە. هەروەهاش وەک داکۆکی لێی دەڵێن: ئەمە هەلێکی دەگمەنە کە نوێنەرانی رێکخراوە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و کەسایەتییە ناسراوەکان ڕووبەڕوو لەگەڵ سیاسییەکان، ئابوریناسان، دەوڵەمەندان و نوێنەرانی کۆمپانیاکانی جیهاندا

گفتوگۆ بکەن.

١٣/١/٢٠٢٤

وێنەکان:

١. دامەزرێنەری کۆڕبەندەکە کلاوس شڤاب

٢. دیمەنێک لە شارۆچکەی داڤۆس لە کاتی زستان و سازکردنی کۆنفرانسەکەدا